

1 Наші машини для мастурбації

Я привіталася з Джейкобом у приймальні. Перше враження? Доброзичливий.

Це був чоловік віком ледь за шістдесят, із середньою вагою та м'яким, проте привабливим обличчям, що доволі красиво старіло. Він був одягнений у стандартне вбрання Кремнієвої долини — штани кольору хакі й повсякденну сорочку на гудзиках. У нього була непомітна зовнішність. Не як у людини з таємницями.

Коли Джейкоб ішов за мною коротким лабіринтом коридорів, я відчувала, як його тривога хвилями котиться по моїй спині. Пригадую, як колись непокоїлася, проводжаючи пацієнтів до свого кабінету. *Чи не занадто швидко я йду? Чи не хитаю я стегнами? А може, мої сідниці мають кумедний вигляд?* Здається, ніби це було так давно. Мушу визнати, що зараз я загартована у битвах версія колишньої себе, стоїчніша та, можливо, байдужіша. *Чи була я кращою лікаркою тоді, коли менше знала й більше відчувала?*

Коли ми зайшли в кабінет, я зачинила двері й ненав'язливо запропонувала Джейкобові одне з двох терапевтичних крісел із зеленими подушками. Він сів. Я також. Він обвів поглядом кімнату.

У моєму кабінеті розміром три на чотири метри стоїть стіл з комп'ютером, шафа з книгами та низенький столик між кріслами. Письмовий стіл, шафа та столик — усе це виготовлене в одному стилі з червонувато-коричневого дерева. Стіл дістався мені від колишнього завідувача кафедри. Стіл має тріщину всередині, у місці, де ніхто не побачить — влучна метафора для моєї справи. На столі лежать декілька стосів паперу, бездоганно вирівняних, немов акордеон. Кажуть, це створює враження організованої ефективності.

Стіни мого кабінету декоровані усякою всячиною. Необхідні дипломи, переважно без рамок (я занадто лінива). Малюнок

кішки, який я знайшла у сусідському смітті й забрала собі зарадки рамки, а залишила через кішку. Різнокольоровий гобелен із зображеними на ньому дітьми, які граються в пагодах й навколо них (реліквія з тих часів, коли я була двадцятирічною дівчиною і викладала англійську в Китаї). Гобелен має пляму від кави, проте її можна побачити, лише знаючи, що шукаєш, як на малюнку з тесту Роршаха.

У кабінеті також виставлені різноманітні дрібнички, здебільшого подарунки від пацієнтів та студентів. Один пацієнт, талановитий художник і музикант, подарував мені зроблене ним фото мосту «Золоті ворота» з накладеним на нього зображенням музичних нот, написаних від руки. Роблячи це фото, він більше не думав про самогубство, однак це все-таки сумне зображення у сіро-чорних тонах. Ще одна пацієнтка, прекрасна молода жінка, заклопотана зморшками, яких більше ніхто не бачив і які не могла прибрати ніякої кількості ботоксу, подарувала мені глиняний глечик для води — такий великий, що з нього можна було б напоїти з десяток людей. А ще там є книжки, вірші, нариси, мистецькі роботи, поштові та святкові листівки, листи, карикатури.

Ліворуч від комп'ютера я тримаю невеличку репродукцію гравюри «Меланхолія» Альбрехта Дюрера. На цьому малюнку Меланхолія в образі жінки сидить у кімнаті, а навколо неї занедбані промислові та часові інструменти — візир, терези, пісочний годинник, молоток. Виснажений пес, у якого з-під запалої шкіри випинаються ребра, терпляче чекає, хоча й даремно, коли Меланхолія підведеться. Праворуч від комп'ютера стоїть фігурка глиняного ангела, що підіймає до неба зроблені з дроту крила. Біля ніг ангела виکارбуване слово «Хоробрість». Цю фігурку подарувала мені колега, котра приводила до ладу власний кабінет. Покинутий ангел. Я не дуже релігійна, але залишила його собі.

Я вдячна, що маю цю кімнату. Тут я перебуваю поза часом, існуючи у світі таємниць і мрій. Проте цей простір має відтінок смутку й туги. Професійні норми забороняють спілкуватися з пацієнтами поза сеансами. Хоч би якими реальними були наші стосунки у кабінеті, вони не можуть існувати за його стінами. Побачивши когось із пацієнтів у продуктовому магазині, я навіть не дуже охоче вітаюся з ними, щоб не здаватися людиною, котра також має свої потреби. Що, я теж їм?!

Багато років тому, під час навчання у резидентурі з психіатрії, я вперше побачила свого наукового керівника із психотерапії за межами його кабінету. На той час я поділилася з ним численними інтимними подробицями свого життя, і він консультував мене, наче я була би його пацієнткою. Мій керівник вийшов з магазину, одягнений у пальто й капелюх у стилі Індіани Джонса. Він мав такий вигляд, ніби щойно зійшов з обкладинки каталогу Джона Пітермана. Це був вкрай неприємний досвід. Я ніколи не вважала його людиною, здатною носити капелюх. Для мене це означало, що мій науковий керівник заклопотаний своєю зовнішністю, що суперечило моєму ідеалізованому уявленню про нього. Однак цей випадок допоміг мені усвідомити, яке збентеження відчуватимуть пацієнти, побачивши мене поза стінами мого кабінету.

Я повернулася до Джейкоба й почала сеанс.

— Чим я можу вам допомогти?

Серед інших варіантів початку розмови, що сформувалися у мене з часом, є такі фрази: «Розкажіть мені, чому ви тут», «Що привело вас сюди сьогодні» і навіть «Почніть із самого початку, хай що б це було у вашому розумінні».

Джейкоб подивився на мене.

— Я сподівався, — сказав він з відчутним східноєвропейським акцентом, — що лікарем буде чоловік.

Я знала, що він буде говорити про секс.

— Чому? — запитала я, вдаючи, що не розумію.

— Тому що вам, жінці, може бути важко почути про мої проблеми.

— Запевняю вас: тут я чула майже все, що можна почути.

— Розумієте, — запнувся Джейкоб, сором'язливо поглянувши на мене, — я маю сексуальну залежність.

Я кивнула головою й зручніше влаштувалася в кріслі.

— Продовжуйте...

Кожен пацієнт — немов невідкритий пакунок, непрочитаний роман, незвідана земля. Якось один пацієнт розповів мені, які відчуття викликає у нього скелелазіння. Коли він на стрімкому схилі, для нього не існує нічого, окрім безкінечної скелі та конкретного рішення щодо того, де розташувати кожен палець рук і ніг. Психотерапія не надто відрізняється від скелелазіння. Я цілковито занурююся в історію, в розповіді й перекази, а все інше зникає.

Я чула багато різновидів розповідей про страждання людей, однак історія Джейкоба мене шокувала. Найбільше занепокоєння викликало в мене те, що саме говорила ця історія про світ, у якому ми живемо — світ, який ми залишимо дітям.

Джейкоб почав саме з дитячих спогадів. Без ніякої преамбули. Фройд пишався б цим.

— Я вперше вдався до мастурбації, коли мені було два чи три роки, — сказав він.

Це був яскравий спогад для нього. Я бачила це по його обличчю.

— Я на Місяці, — продовжив він, — але це не справжній Місяць. Тут є людина, схожа на бога... й сексуальні відчуття, що я переживаю, не знайомі мені досі...

Я дійшла висновку, що Місяць означає щось на кшталт безодні, таке собі «ніде й скрізь водночас». Проте як щодо бога? Якимось філософом Кент Даннінгтон дав мені таке пояснення власної віри: «Я визнаю, що моє бажання безкінечне».

Під час навчання у початковій школі Джейкоб був класичним мрійником: гудзики не в порядку, крейда на руках і рукавах — той, хто перший, виглядає у вікно під час уроків, й останній, хто покидає клас після занять.

Коли Джейкобові виповнилося вісім років, він уже регулярно мастурбував. Деколи сам, іноді разом зі своїм найкращим другом. Тоді вони ще не знали, що таке сором. Однак після першого причастя Джейкоб усвідомив, що мастурбація — це «смертний гріх». Відтоді він мастурбував лише наодинці, щоп'ятниці відвідуючи католицького священника в місцевій церкві своєї родини, щоб сповідатися.

— Я мастурбую, — шепотів він крізь решітку сповідальні.

— Скільки разів? — запитував священник.

— Щодня.

Пауза.

— Більше цього не роби.

Джейкоб замовк і подивився на мене. Ми обмінялися посмішками розуміння. Якби такі прямі застереження вирішували проблему, я залишилася б без роботи.

Хлопчик Джейкоб був рішуче налаштований виконати цей наказ і бути «хорошим», тому стискав кулаки й не торкався до себе у тому місці. Однак його рішучість тривала лише два-три дні.

— Це був початок мого подвійного життя, — сказав він.

Термін «подвійне життя» відомий мені настільки ж добре, як термін «елевація сегмента ST» кардіологові, «четверта стадія» онкологів або «глікогемоглобін» ендокринологові. Цей термін указує на таємний інтерес залежних людей до наркотиків, алкоголю чи інших моделей поведінки, що прихований від стороннього, а часом навіть від їхнього власного погляду.

Протягом усього підліткового віку Джейкоб приходив зі школи, йшов на горище й мастурбував, дивлячись на малюнок давньогрецької богині Афродіти, який скопіював з підручника й сховав між дерев'яними дошками підлоги. Згодом він сприймав цей період життя як часи невинності.

У вісімнадцять років Джейкоб переїхав у велике місто до старшої сестри, щоб вивчати там фізику й інженерну справу. Майже цілий день сестра була на роботі, тому вперше в житті він надовго залишився на самоті. Йому було самотньо.

— Тож я вирішив змайструвати машину...

— Машину? — запитала я, вирівнюючи спину.

— Машину для мастурбації.

Мені стало ніяково.

— Зрозуміло. Як же вона працювала?

— Я під'єднав металевий прут до програвача, а інший його кінець до металевої спіральної пружини, яку обгорнув м'якою тканиною.

Джейкоб намалював схему, щоб показати мені.

— Я вставляв пеніс в обгорнуту тканиною пружину, — сказав він, вимовляючи слово «пеніс» так, ніби це два слова — «пен» (як письмове приладдя) та «несс» (як чудовисько озера Лох-Несс).

У мене виникло нестримне бажання засміятися, однак, трохи поміркувавши, я зрозуміла, що це бажання приховує дещо інше — страх. Я боялася того, що запропонувавши Джейкобові бути відвертим зі мною, не зможу йому допомогти.

— Коли диск програвача обертається, — сказав він, — пружина рухається туди-сюди. Я можу регулювати швидкість руху пружини, змінюючи швидкість програвача. У мене є три швидкості. Завдяки цьому я здатен безліч разів довести себе до межі збудження, не переходячи її. Також я дізнався, що не переступити межі допомагає паління, тож почав використовувати й цю хитрість.

Завдяки такому методу мікрокоригування Джейкоб мав змогу годинами перебувати на межі оргазму.

— Це спричиняє сильну залежність, — сказав він, кивнувши головою.

За допомогою своєї машини Джейкоб мастурбував безперервно по кілька годин у день. Задоволення, яке він отримував, було непереборним. Він присягався собі, що припинить. Він ховав машину для мастурбації у шафі або повністю розбирав її й викидав деталі. Однак за день-два знову діставав деталі з шафи чи смітника, збирав машину й укотре брався за старе.

Мабуть, Джейкобова машина для мастурбації викличе у вас огиду, як це було й зі мною, коли я вперше про неї почула. Можливо, ви сприймете цю машину як надмірне збочення, що виходить за рамки звичайного досвіду та майже не стосується вас і вашого життя.

Однак через подібне ставлення ми втратимо нагоду зрозуміти дещо надзвичайно важливе про наше з вами власне життя, адже у певному розумінні кожен з нас застосовує машини для мастурбації.

Приблизно у сорок років у мене виникла нездорова прихильність до любовних романів. «Сутінки», містичний роман про підлітків-вампірів, стали моїм «стартовим наркотиком». Мені було досить ніяково, що я читаю цей роман, і я аж ніяк не була готова визнати, що він мене зачаровує.

Роман «Сутінки» виявився золотою серединою між історією кохання, трилером та фентезі і став для мене бездоганим способом утечі від реальності саме тоді, коли моє власне життя також перевалило за середину. І я була не одна. Мільйони жінок мого віку читали «Сутінки» й перетворювались на палких шанувальниць цього роману. У тому, що мене захопила книжка, не було нічого незвичайного: я читаю книжки все життя. Інакшим було те, що сталося далі. Те, що я не могла пояснити звичками чи життєвими обставинами.

Прочитавши «Сутінки», я почала жадібно поглинати всі вампірські романи, котрі могла роздобути, а потім перейшла до романів про перевертнів, фей, відьом, некромантів, мандрівників у часі, провидців, телепатів, повелителів вогню, ворожок, добувачів дорогоцінного каміння... Ну, ви розумієте. У якийсь момент

одноманітні історії кохання перестали мене задовольняти, тож я почала шукати відтворення класичних фантазій у стилі «хлопець зустрів дівчину» з дедалі більшим графічним наповненням. Пам'ятаю, як мене вразило те, наскільки легко було знайти графічні зображення сексуальних сцен на полицках з творами художньої літератури у місцевій бібліотеці. Мене турбувало, що мої діти можуть побачити ці книжки. Адже найнепристойнішим твором у місцевій бібліотеці на Середньому Заході, де пройшло моє дитинство, була книжка «Ти там, Боже? Це я, Маргарет» (Are You There, God? It's Me, Margaret).

Ситуація загострилася, коли за порадою технічно обізнанішої подруги Сьюзен я купила електронну читалку Kindle. Більше не потрібно було чекати доставки книжок з іншого філіалу бібліотеки чи ховати пікантні палітурки під медичними журналами, особливо коли поряд чоловік і діти. Тепер, зробивши лише два свайпи й один клік, я миттєво отримувала будь-яку книжку будь-коли і будь-де: у потягу, в літаку, в перукарні. Я могла легко видати роман «Лихоманка» (Darkfever) Карен Монінг за «Злочин і кару» Достоевського.

Словом, у мене почалася ланцюгова реакція щодо читання шаблонних еротичних романів. Закінчивши одну електронну книжку, я відразу ж переходила до іншої, читаючи замість спілкування, замість приготування їжі, замість сну й замість того, щоб приділяти увагу чоловікові та дітям. Хоч як соромно визнавати, але якимось чином навіть принесла Kindle із собою на роботу й читала у перервах між сеансами з пацієнтами.

Я шукала якомога дешевші, навіть безкоштовні книжки. Amazon, як і будь-який майстерний наркоторговець, добре знає цінність безкоштовних зразків. Час від часу я знаходила справді якісну книжку, котра чомусь виявлялася дешевою, однак у більшості випадків книжки були жахливі: шаблонні сюжетні прийоми, нудні персонажі та численні друкарські й граматичні помилки. Проте я все одно читала ці книжки, оскільки дедалі більше прагнула певних відчуттів. Як я їх отримую — це мало дедалі менше значення.

Я хотіла насолодитися саме миттю наростання сексуальної напруги, яка спадає, коли герой та героїня займаються коханням. Мене вже не цікавив синтаксис, стиль, сцена чи персонаж. Мені потрібна була лише чергова доза, а ці книжки, написані за певною

формулою, були призначені лише для того, щоб упіймати мене на гачок. Кожен розділ закінчувався на ноті напруженого очікування, а самі розділи мали привести до кульмінації. Я починала швидко читати першу частину книжки, поки не діставалася до кульмінації, після чого не завдавала собі клопоту дочитувати книжку до кінця. На жаль, тепер мені відомо, що розгорнувши будь-який любовний роман приблизно на третій чверті, можна відразу дістатися до суті.

Десь через рік після появи одержимості любовними романами я усвідомила, що о другій годині ночі буднього дня читаю роман «П'ятдесят відтінків сірого». Я переконувала себе у тому, що це сучасна версія роману «Гордість та упередження» — поки не дісталася до сторінки, на якій ішлося про «анальні пробки». Саме тоді мені сяйнула думка, що до світанку читати про садомазохістські секс-іграшки — зовсім не те, як би я хотіла проводити свій час.

Здебільшого *залежність* визначають як тривале й компульсивне споживання речовини чи нав'язливу поведінку (азартні ігри, секс) попри згубні наслідки для себе й інших людей. Те, що трапилося зі мною, — дрібниця порівняно з життям людей, котрі мають непереборну залежність. Водночас мій досвід указує на загострення сучасної проблеми компульсивного надспоживання, що постає перед кожним, незважаючи на добробут і благополуччя нашого життя. У мене люблячий чоловік, чудові діти, змістовна робота, свобода, автономія й відносне багатство — ніяких травм, соціальних негараздів, бідності, безробіття чи інших чинників для виникнення залежності. Попри це, я продовжувала компульсивно поринати у світ фантазій.

Темний бік капіталізму

У 23 роки Джейкоб познайомився з дівчиною та одружився з нею. Вони переїхали у трикімнатну квартиру її батьків, де й мешкали разом. Джейкоб відмовився від своєї машини для мастурбації і сподівався, що назавжди. Вони з дружиною стали у чергу на отримання власної квартири, однак їм повідомили, що чекати доведеться 25 років. Це була типова ситуація для східноєвропейської країни, де вони жили.

Замість того щоб прирікати себе на десятки років співіснування з батьками, Джейкоб та його дружина вирішили заробити

гроші, аби швидше придбати власне помешкання. Вони заснували бізнес з імпорту комп'ютерів з Тайваню, ставши частиною невпинно зростаючої тіньової економіки. Цей бізнес виявився успішним; невдовзі вони стали досить заможними людьми, за місцевими стандартами. У подружжя народилося двоє дітей, син і донька. Їхня життєва траєкторія, здавалося, підіймалася вгору, коли Джейкобові запропонували посаду науковця в Німеччині. Вони з дружиною охоче скористалися нагодою переїхати на Захід, продовжити Джейкобову кар'єру, а також забезпечити дітям можливості, котрі могла запропонувати лише Західна Німеччина. Цей переїзд насправді відкривав нові можливості, проте не всі вони були сприятливими.

— Щойно ми переїхали до Німеччини, я відкрив для себе порнографію, порнофільми, живі шоу. Містечко, де я мешкав, прославилось саме цим — і я не зміг устояти. Однак я намагався. Намагався протягом десяти років. Я був науковим співробітником, багато працював, але в 1995 році все змінилося.

— Що саме змінилося? — запитала я, вже знаючи відповідь.

— Інтернет. Мені виповнилося 42 роки і все було гаразд, однак після появи інтернету моє життя почало руйнуватися. Одного разу в 1999 році я жив у номері того самого готелю, у якому зупинявся раніше разів з п'ятдесят. Я брав участь у важливій конференції, де наступного дня мав виступати з великою доповіддю. Незважаючи на це, я цілу ніч дивився порно замість того, щоб готуватися до виступу. Я прийшов на конференцію невиспаний і без доповіді. Мій виступ був украй поганим. Я ледь не втратив роботу, — розповідав Джейкоб. Він потупив погляд і захитав головою, згадуючи про це.

— Після цього я створив новий ритуал, — сказав він. — Заходячи в номер готелю, я щоразу розклеював повсюди (на дзеркалі у ванній, на телевізорі, на пульті дистанційного керування) папірці для нотаток з надписом «Не роби цього». Я не витримав жодного дня.

Насправді номери готелів дуже схожі на сучасні камери Скіннера: ліжка, телевізор та міні-бар. Залишається лише натискати на кнопку, щоб отримати наркотик.

Джейкоб знову мовчки потупив погляд. Я дала йому трохи часу.